

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber XVIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)

ISIDORI HISPALENSIS
EPISCOPI ORIGINVM
SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XVIII.

CAPITA LIBRI DECIMIOCTAVI.

1	<i>De bellis.</i>	36	<i>De equis quibus currunt.</i>
2	<i>De triumphis.</i>	37	<i>De septem spacijs.</i>
3	<i>De signis.</i>	38	<i>De equitibus.</i>
4	<i>De buccinis.</i>	39	<i>De defultoribus.</i>
5	<i>De armis.</i>	40	<i>De peditibus.</i>
6	<i>De gladijs.</i>	41	<i>De coloribus equorum.</i>
7	<i>De hastis.</i>	42	<i>De theatro.</i>
8	<i>De sagittis.</i>	43	<i>De scena.</i>
9	<i>De pharetris.</i>	44	<i>De orchestra.</i>
10	<i>De fundis.</i>	45	<i>De tragædis.</i>
11	<i>De ariete.</i>	46	<i>De comædis.</i>
12	<i>De clypeis.</i>	47	<i>De themelicis.</i>
13	<i>De loriceis.</i>	48	<i>De histrionibus.</i>
14	<i>De galeis.</i>	49	<i>De mimis.</i>
15	<i>De foro.</i>	50	<i>De saltatoribus.</i>
16	<i>De spectaculis.</i>	51	<i>Quid pro patrono agatur.</i>
17	<i>De ludo gymnico.</i>	52	<i>De amphitheatro.</i>
18	<i>De generibus gymnicozum.</i>	53	<i>De ludo equestri.</i>
19	<i>De saltu.</i>	54	<i>De retiarijs.</i>
20	<i>De cursu.</i>	55	<i>Defecutoribus.</i>
21	<i>De actu agonum.</i>	56	<i>De laqueatoribus.</i>
22	<i>De virtute.</i>	57	<i>De velicibus.</i>
23	<i>De luctatione.</i>	58	<i>De ferali certamine.</i>
24	<i>De palastra.</i>	59	<i>De horum execratione.</i>
25	<i>De agone.</i>	60	<i>De alea.</i>
26	<i>De generibus agonum.</i>	61	<i>De pyrgis.</i>
27	<i>De ludis Circensibus.</i>	62	<i>De calculis tesserarum.</i>
28	<i>De Circo.</i>	63	<i>De tesseris.</i>
29	<i>De ornamentis Circi.</i>	64	<i>De figuris aleæ.</i>
30	<i>De metis.</i>	65	<i>De vocabulis.</i>
31	<i>De obelisco.</i>	66	<i>De iactu tesserarum.</i>
32	<i>De carceribus.</i>	67	<i>De calculorum motu.</i>
33	<i>De aurigis.</i>	68	<i>De interdictione aleæ.</i>
34	<i>De quadrigis.</i>	69	<i>De pila.</i>
35	<i>De curru.</i>		

De bellis.

RIMVS bella intulit Ni-
nus Assyriorum rex. Ipse e-
nim finibus suis nequaquam
contentus, humanae socie-
tatis foedus irumpens, exer-
citus ducere, aliena vastare,
liberos populos aut truci-

10 dare, aut subicere, vniuersamque Asiam vsq;
ad Libyae fines noua seruitute perdomuit.
Hinc etiam studuit orbis in mutuo sanguine
grassari alterna caede. Quatuor autem sunt ge-
nera bellorum, id est iustum, iniustum, ciuile &
15 nusquam ciuile. Iustum bellum est, quod
ex praedicto geritur de rebus repetitis, aut
propulsandorum hostium causa. Iniustum bel-
lum est quod de furore, non de legitima ra-
tione initur. De quo in republica dicit Cice-
ro: Illa iniusta bella sunt, quae sunt sine causa
suscepta. Nam extra viciscendi aut propulsan-
dorum hostium causam, bellum iustum geri
nullum potest. Et hoc idem Tullius paruis in-
teriectis subdidit: Nullum bellum iustum ha-
betur, nisi denuntiatum, nisi indictum, nisi de
reperitis rebus. Ciuile bellum est inter ciues
orta seditio & concitatio tumultus, sicut in-
ter Syllam & Marium, qui bellum ciuile inui-
cem in vna gente gesserunt. Plus quam ci-
uile bellum est, vbi non solum ciues concer-
tant, sed & cognati: quale actum est inter Ca-
sarem & Pompeium, quando gener & socer
inuicem dimicauerunt. Siquidem in hac pu-
gna frater cum fratre dimicauit: & pater ad-
uersus filium arma portauit. Lucanus: In fra-
trem ceciderunt praemia fratris. Item, Cui cer-
uix caesa parentis Cederet. Bella itaque dicun-
tur interna, externa, seruilia, socialia, piratica. Na
piratica bella sunt sparsa latronum manus per
maria myoparonibus, leuibus & fugacibus, 40
non solum nauium comeatus, sed etiam in-
fulas prouinciasque vastantibus. Quos pri-
mum Cneus Pompeius post multam vastationem
quam terra marique diu egerat, mira celeritate
compressit ac superauit. Sicut autem
bellum vocatur, quod contra hostes agitur: ita
tumultus qui ciuili seditione concitatur. Na
seditio est dissensio ciuium: dicta quod seorsum
alij ad alios eant. Alij aestimant dissensionem
animorum seditionem vocari, quam Graeci
50 δίστασιον vocant. Quo autem differat vtrū-
que Cicero docet: Potest enim, inquit, esse
bellum vt tumultus non sit. Tumultus autem
esse sine bello non potest. Quid est enim tu-
multus, nisi perturbatio tanto vt maior timor
oriatur? Vnde etiam dictus tumultus quasi
timor multus. Grauior autem est tumultus,
quoniam bellum. Nam in bello vocatio-
nes valent, in tumultu non valent. Differt
autem bellum pugna & praelium. Nam bellum v-

niuersum dicitur, vt Punicum. Huius partem
sunt pugnae, vt Cannensis, Trimenensis. Ru-
sum in vna pugna sunt multa praelia. Aliud
enim in cornibus, aliud in media, aliud in ex-
trema acie geritur. Bellum igitur est totum:
pugna vnus dici, praelium pars pugnae est. Bel-
lum antea duellum vocatum, eo quod duae sint
partes dimicantium, vel quod alterum faciat
victorem, alterum victum. Postea detracta li-
tera d, & mutata u in b, dictum est bellum.
Alij per antiphrasin putant bellum, quod sit
horridum: vnde est illud, Bella horrida bella,
cum bellum contra sit pessimum. Praelia di-
cuntur a premendo, hostis hostem. Vnde &
praelia, ligna quibus vna premitur. Pugna vo-
cata, eo quod initio vsus fuisset in bello pu-
gnis contendere, vel quia primo bellum pu-
gnis incipiebant. Vnde etiam pugna duo-
rum est aliquando sine ferro. Quatuor autem
in bello aguntur. Pugna, fuga, victoria, pax.
Pacis vocabulum videtur a pacto sumptum.
Posterius autem pax accipitur, foedus pri-
mum initur. Foedus est pax, quae fit inter di-
micantes, vel fide, vel a fecialibus, id est, sacer-
dotibus dictum. Per ipsos enim fiebant foedera,
sicut per seculares bella. Alij foedera dic-
ta putant a porca foede & crudeliter occisa,
cuius mors optabatur ei qui a pace resisset.
Virgilius: Et caesa fugebant foedera porca.
Foederis partes induciae. Et dicta, quasi in
dies otia.

De triumphis. CAP. II.

OMNE regnum seculi huius bellis quaritur,
victoriis propagatur. Victoria dicta,
quod vi, id est, virtute adipiscitur. Hoc est e-
nim ius gentium, vim vi expellere. Nam tur-
pis est dolo quaesita victoria. Certa autem vi-
40 ctoria est vel occisio hostis, vel exspoliatio,
vel verumque. Non est autem iocunda victo-
ria, quae per immensa detrimenta contingit.
Et hoc est quod laudat Salustius, duces victo-
riam incruento exercitu deportasse. Pompae
dicta est Graeca significatione, *δορυ καὶ πομπήν*,
hoc est, publice ostentare. Praecedit autem vi-
ctoria pompam, ideo quod ituris ad hoc cer-
tamen primum est victoriae votum. Trophaeum
dictum *δορυ καὶ τροπαιῶν*, i. conuersione hostis &
fuga. Nam ab eo quod hostem quis fugasset
50 merebatur trophaeum: quod occidisset triu-
phum, qui dictus est *δορυ καὶ τροπαιῶν*, id est,
ab exultatione. Plena enim victoriae triumphus
debetur: semiplena trophaeum, quia non-
dum plenam est consecutus victoriam. Non
enim obtinuit, sed fugauit exercitum. Hec
tamen nomina scriptores confundunt. Tran-
quillus autem triumphum Latine dicit potius
appellatum, quod is qui triumphans vr-
bem ingrederetur, tripartito iudicio hono-

raretur. Nam primū de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat: secundo senatum: tertio populum. **F**erat autem apud Romanos mos, vt triumphātes quadrigis veherentur: ex illo quod soliti sunt priores duces hoc habitu bella inire. Quicumque autem in conflictu vicissent, *palma aurea* coronabantur, quia palma stimulos habet. Qui verò sine conflictu fugientem prostrasset: *laurea*, eò quod hæc arbor sine spinis est. Namque & purpuream & palmatam togam triumphantes induebantur, & scorpionem cum sceptro in manu gerebant ad imitationem victoriæ Scipionis: licet & scipio baculus sit quo homines innituntur, Vnde & ille primus Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro pater eius cæcus innixus eo ambulabat. Super scipionem autem aquila sedebat ob indicium quod per victoriam quasi ad supernam magnitudinem accederent. Inde & colore rufo perlinebantur, quasi imitarentur diuini ignis effigiem. Quod verò à carnifice contingebantur, id erat indicio, vt ad tantum fastigium euecti mediocritatis humanæ commoueretur. **D**uobus autem generibus deletur exercitus, aut *internicione*, aut *dispersione*. Salustius, Hostes, inquit, aut oppressi aut dilapsi forent. Sic & vtrumque Virgilius. *Internicione*, vt: Submersasque obrue puppes. *Dispersione*, vt: Aut age diuersos & disice corpora ponto. *Expolia*, hostium præda: manubiæ, exuuiæ, partes. *Præda* à prædando vocata. *Manubiæ* eò quod manibus detrahuntur. Hæ & *exuuiæ* ab exuendo dictæ, quia exuuntur. Hæ & *partes* à pari diuisione pro personarum qualitate, & laborum iusta diuisione. *Expolia* autem à palliis, quasi expallia: victis enim detrahuntur.

De signis. CAP. III.

Signa bellorum dicuntur, quod ex iis exercitus & pugnandi & victoriæ receptui accipit symbolon. Nam aut per vocem tube, aut per symbolon admonetur exercitus legionum. *Principalia signa* aquilæ, dracones & pila. *Aquila* ideo quod eadem auis Iouis in armis auspicio fuerit. Nam dum idem Iouis aduersus Titanas proficisceretur, aquilam ei in auspicio apparuisse ferunt, quam ille pro indicio victoriæ acceptam tutelæ suæ auspiciatus, eam legioni signum dedit: quo factum est, vt deinceps militum signis committeretur. Cuius Lucanus meminit dicens: Signa pares aquilas & pila minantia pilis. *Draconis signa* ab Apolline morte Pythonis serpentis inchoata est. Dehinc à Græcis & Romanis in bello gestari ceperunt. *Pilam* in signo

nes sibi in cuncto orbe subiectas, vt magis figuram orbis ostenderet. *Vexillum* & ipsum signum bellicum, tractum nomen habens à veli diminutione, quasi velillum. Sub Romulo autem fasciculos fœni, pro vexillis milites habuerunt. Hinc & *manipuli* appellantur. *Manipulos* enim dicimus fascies fœni, quod manum impleat. Cætera signa diuersis prælata agminibus secundum militarem consuetudinem existunt, per quæ exercitus permutationem præliorum agnosceret.

De bucinis. CAP. IIII.

Bucina est, qua signum datur in hoste dicta à voce, quasi vocina. Nam pagani agrestesque ad omnem vsū bucina adcompita vocabantur. Propriè ergo hoc agrestibus signum fuit. de qua Persius: Bucina iam prius cogeat ad arma Quirites. Huius clangor bucinum dicitur. *Tubam* Tyrreni primū inuenerunt. vnde Virgilius: Tyrrenus que tubæ mugire per æthera clangor. Hanc enim à Tyrrenis prædonibus excogitatam dicunt, cum dispersi circa maritimas oras non facilè ad quamque prædæ occasionem voce aut bucina conuocarentur, vento plerumque obstrepente. Hinc postea bellicis certaminibus adhibita est ad denuncianda signa bellorum, vt vbi exaudiri præco pro tumultu non poterat, sonitus tubæ clangentis attingeret. Tuba autem dicta quasi tofa, id est, caua. Item tuba, quasi tibia. Inter tubam autem & bucinam veteres discernabant. Nam *bucina* insonans sollicitudinem ad bella denunciabat. Virgilius: Qua buccina signum Dira dedit. *Tuba* autem prælia indicabat, vt: At tubæ terribilem sonitum dedit ære canoro. Cuius sonitus varius est. Nam interdum canitur vt bella committantur: interdum vt insequantur eos qui fugiunt: interdum receptui. Nam receptus dicitur, quod se exercitus recipit. vnde & signa receptui canere dicuntur. *Classica* sunt cornua quæ conuocandi causa, erant facta, & à calando classica dicebantur. de quibus Virgilius: Classica namque sonant. Apud Amazonas autem non tuba sicut à regibus: sed à regina fistro vocabatur foeminarum exercitus.

De armis. CAP. V.

Arma generaliter omnium rerum instrumenta sunt: vnde & vbi reponuntur armaria dicta sunt. Item arma & tela omnium generū, sed arma sūt quibus ipsi tuemur, tela quæ emittimus. Nā arma duplicia, id est, quibus percutimus, vel quibus regimur. *Arma* autē propriè dicta sūt, eò quod armos regunt. Nā arma

arma vel ab armis dicuntur, id est, humeris, vt: --Latos huic hasta per armos Acta tremit-- vel *ἄπλοσ*, id est, à Marte.

De gladijs. CAP. VI.

Gladius generaliter dicitur ensis in prelio, sed ensis ferrum tantum: gladius vero totus. Propriè autem appellatus gladius, quia gulam diuidit, id est, ceruicem defecat. ad hoc enim est factus: nam cætera membra securibus cæduntur, collum gladio tantum. *Acies* autem gladij ab acumine dicta est. *Capulus* vocatur, vel quia caput est gladij, vel quia ibi capitur vt teneatur. Nam alibi acies ferri non sunt. Mucro non tantum gladij est, sed & cuiuslibet teli acumen: dictus à longitudine. Nam *μακρόν* Græci longum dicunt: hinc & *machera*. *Machera* autem est gladius longus ab vna parte acutus. *Framea* vero gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant. Ipsa est & *romphaea*. *Framea* autem dicta, quod ferrea est. Nam sicut ferramentum sic framea dicitur, ac proinde omnis gladius framea. *Spatula* à passione dicitur verbo Græco, quoniam *παθῆναι* Græcè dicitur pati: vnde & *patior* & *patitur* dicimus. Alij spatam Latine autumant dictum, eo quod spaciola sit, id est, lata & ampla. *Vade* & *spatula* in pecoribus. *Semispantium* gladius est à media longitudine spatæ appellatus, non vt imprudens vulgus dicit, sine spacio, dum sagitta velocior sit. *Pugio* à pungendo & transfigendo vocatur. Est enim gladius parvus bis acutus lateri adherens. Item & *clunabulum* dictum, quod religeretur ad clunem. *Chelidoniacus* gladius ferrum est latum: cuius duplex mucro ac bifurcus in modum caudæ hirundinæ formatur: vnde & *chelidoniacus* dicitur. *Sica* à secando dicta est. Est enim gladius breuis, quo maximè vtuntur qui apud Italos latrocinia exercent, à quo & sicarij dicti sunt. *Tranquillus* autem dicit: Dum cuiusdam gladiatoris in ludum emissi gladius curuatus fuisset ex acie recta: procurrat vnus ad eum corrigendum, tumque à pugnantem responsum est, sica pugnabo: inde sica nomen datum est. *Secures* signa sunt quæ ante consules ferebantur, ne aut vsum perderent belli, aut vacantes ocio aspectum amitterent gladiatorum. Quas & Hispani ab vfu Francorum per deriuationem *Franciscas* vocant.

De hastis. CAP. VII.

Hasta est contus cum ferro: cuius diminutum facit hastile. Nomen autem hasta ab astu sumpsit: vnde & astutia. *Contus* ferrum non habet: sed tantum cuspidem acuta est. Virgilius: Ferratasque trudes & acuta cuspidem contos. *Contus* autem, quasi conitus.

Est enim conitus acuta rotunditas. *Trudes* amites sunt cum lunato ferro, quæ Græci *aplustria* dicunt. *Trudes* autem dicuntur ab eo quod trudent & detrudunt. Virgilius: Ferratasque trudes---. *Venabula* dicta, quasi venatui habilia. *Excipia*, quia venientem excipiunt, quasi excipiabilia. Excipiunt enim apros, expectantque leones, intrant vrsos, sit tantum firma manus. *Lancea* est hasta, amicum habens in medio: dicta autem lancea, quia æqua lance, id est, æquali amento ponderata vibratur. *Armentum* vinculum est isculorum hastilium, quod medijs hastis aptatur. Et inde armentum, quo media hasta religatur, vt scilicet iaculetur. *Clauis* est, qualis fuit Herculis, dicta quod sit clauis ferreis inuicem religata, & est cubito semis facta in longitudine. Hæc & *cateia*, quam Horatius *caiam* dicit. Est enim genus gallici teli ex materia quam maximè lenta, quæ iactu quidem non longè propter grauitatem euolat: sed quod peruenit, vi nimia perfringit: quod si ab artifice mittatur, rursum redit ad eum qui misit. Huius meminit Virgilius dicens: Teutonico ritu soliti torquere cateias. Vnde & eos Hispani & Galli, teutones vocant. *Falarica* est telum ingens torno factum, habens ferrum cubitale, & rotunditatem de plumbo in modum spheræ in ipsa summitate. Dicitur etiã & ignem habere affixum. Hoc autem telum pugnatur de turribus, quas phalas dici manifestum est. Iuuenalis: Consulit ante phalas delphinorumque columnas. A phalis igitur dicta est *phalarica*: sicut à muro muralis. Sanè phalaricam Lucanus dicit neruis mitti tortilibus, & quadam machina, vt: --Nunc vibrata phalarica neruis. Virgilius vero ait, Turnum manu phalaricam iaculasse. *Pila* sunt arma iaculorum atque telorum, à torquendo vel emittendo vocata. De quibus Lucanus: Signa paræque aquilas & pila minantia pilis. Cuius singulare pilum dicitur. *Telum* vocatur secundum Græcam etymologiam, *τέλον*, quicquid longè iaci potest: quanquam abusuè dicitur & gladius, vt est illud: At non hoc telum mea quod vi dextera versat. Propriè autem telum à longitudine dicitur. Vnde & *mustella* dicitur, quod longior sit quam mus. *Cuspis*, hastile amictatum, à cespide dicta, quod est virgultum. Virgilius, Et pastoralem præfixa cuspidem myrrum. Propriè autem *cuspis* est posterior pars haste.

De sagittis. CAP. VIII.

Sagitta à lagaci iactu, id est, veloci ictu vocata. Pennis enim fertur quasi auis, vt celementer mors percurrat ad hominè. His primùm Cretenses vsi sunt: quibus pennæ ideo, vt diximus, agglutinantur, vt leues sint & peruolement scutatos. *Spicula* sunt sagittæ vel lanceæ breues, ab spicarum specie nuncupata.

Scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa. Quae dum ad hominem venerit: virus quod figit infundit: unde & scorpio nomen accepit.

De pharetra. CAP. IX.

P*haretra* sagittarum theca, à ferendo iacula dicta, sicut & *feretrum*, ubi funus defertur: quae ideo etymologiam communem habent, quia pharetra mortem, feretrum mortem portat. *Coriti* proprie sunt arcuum theca: sicut sagittarum *pharetra*. *Vagina* appellatur eo quod in ea mucro vel gladius baiuletur. *Theca* ab eo quod aliquid receptum tegat: littera pro g. posita. Alij Graeco nomine thecam vocari asserunt, quod ibi reponatur aliquid. Inde *bibliotheca* librorum repositio dicitur. *Dolones* sunt vaginae lignae, inter quas later pugio sub baculi specie. *Dolones* autem à dolo dicti sunt, quod fallant & decipiant ferro cum speciem praeferant ligni. Hos vulgus Graeco nomine *oxos* vocat, id est, acutos. Unde & apud medicos acutus morbus *oxia* vocatur. *Arcus* vocatur, eo quod arceat aduersarium. Inde & *arces* dicuntur, à quibus arcentur hostes. Item *arcus* ob speciem, quod sint curuari artius.

De fundis. CAP. X.

F*unda* dicta, eo quod ex eo fundantur lapides, id est, emittantur. *Balistia* genus tormenti ab emittendo iacula dicta. *βαλλον* enim Graecè mittere dicitur. Torquetur enim verbere nerutorum, & magna vi iacit aut hastas aut saxa. Inde, & *fundibulus*, quasi fundes & emittens. Contra balistam *testudo* valet. *Serius* enim fit armorum ymbonibus inter se collectis.

De ariete. CAP. XI.

A*rieti* nomen species dedit, eo quod cum impetu impingit murum in modum arietum pugnantium. Valida enim ac nodosa arboris caput ferro vestitur, eaque suspensa finibus multorum manu ad murum impellitur: deinde rectorum ducta impetu maiore destinatur: sicque crebris ictibus concussum muri latus cedit, cauatque irumpit, ac fenestram facit. Contra impulsu arietis remedium est *saccus paleis plenus*: & in eum locum demissus, quod aries percutit. Laxo enim saccorum sinu ictus arietis illius mollitur. Duriora enim mollioribus facilius cedunt. *Plutei* sunt crates corio crudo intextae, quae in opere faciendo hosti obiciuntur. *Musculus* ex niculo similis est, quo murus perfoeditur, ex quo & appellatur, quasi musculus.

De clypeis. CAP. XII.

C*lypeus* est scutum maius, dictus ab eo quod cleper, id est, calet corpus, periculi que subducatur, *κλυπεος* enim. Oppositus enim sua defensione ab hastis & iaculis corpus munit. *Clypeus* autem peditum est, scutum equitum. *Scutum* appellatum, eo quod à se excutiat telorum ictum. Ut enim telis resistatur *clypeus* antefertur. *Vmbro* scuti pars media est, quasi umbilicus. *Ancile* vocatur scutum breue & rotundum: de quo Virgilius: -- *Leua ancile gerebat*. Et *ancile* dictum ab ancisione, quod sit ab omni parte veluti ancisum & rotundum. *Ouidius*: Idque *ancile* vocant quod ab omni parte recisum. Quemque notes oculis angulus omnis abest. *Pelta* scutum breuis finum in modum lunae mediae. Cuius meminit liber Regum: *Fecit rex Salomon ducenta scuta de auro puro & trecentas peltas ex auro probato*. *Scetra* scutum loreum sine ligno, quo vtuntur Afri & Mauri, de quo *Poeta*: *Leuam scetra tegit*. -- *Parna* leuia arma, quasi paruus *clypeus*. Dicitur autem & *testudo* scutum. Nam in modum testudinis fit *clypeus*. Est & *testudo* scutorum connexio curuata in testudinis more. Namque in armorum generibus milites etiam ab animalibus nomina sumunt, vt aries. Et *Salustius*, In modum, inquit, arietis militaris.

De loriceis. CAP. XIII.

L*orica* vocatur, eo quod loris careat: solis enim circulis ferreis contexta est. *Squama* est lorica ferrea ex laminis ferreis aut aereis concatenata in modum squamarum piscis, & ex ipso splendore squamarum & similitudine nuncupata est. De ciliis autem & poliuntur & teguntur loricae.

De galeis. CAP. XIII.

C*assis* de lamina est *galea* de corio. Nam *galeos* corium dicitur. *Cassidem* autem à *Turcis* nominatum dicunt. Illi enim *galea* *cassim* nominant: credo à capite. *Apex* est, quod in summa *galea* eminet, quo figitur crista quam Graeci *καστος* vocant. Nam *cornu* est curuata, quae in *galea* prominat, & supra quam crista sunt.

De foro. CAP. XV.

F*orum* exercendarum litium locus, à *fando* dictum. Qui locus & *Prostrata* vocatur ab eo quod ex bello Punico captis nauibus Carthaginensium rostra ablata sunt, & in foro Romano praefixa, vt essent huius in signe victoriae. Constat autem forum caula, lege,

sa, lege, & iudice. *Causa* vocatur à casu, quo euenit. Est enim materia & origo negocij: necdum discussionis examine patefacta: quæ dum præponitur causa est, dum discutitur iudicium est, dum finitur iustitia. Vocatum autem *iudicium* quasi iurisdicctio, & iustitia, quasi iuris status. Iudicium autem prius *inquisitio* vocabatur. Vnde & actores iudiciorum & præpositos *questores* vel *questores* vocamus. *Negocium* multa significat, modò actum alicuius, cui est contrarium ocium: modò actionem causæ, quod est iurgium litis. Et dictum negocium, quasi nec ocium, id est, sine ocio. *Negocium* autem est in causis, *negociatio* in commercijs dicitur, ubi aliquid datur vt maiora lucentur. *Iurgium* dictum, quasi iuris garrurium, eò quòd qui causam dicunt, iure disceptant. *Lus* à contentione limicis prius nomẽ sumpsit. De quo Virgilius: Limes erat positus litem vt discerneret agri. *Causa* aut argumentum aut probatione constat. *Argumentum* nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola inuestigatione inuenit veritatem: vnde & dictum argumentum, id est, argutum inuentum. *Probatio* autem testibus & fide, tabularum constat. ¶ In omni autem iudicio sex persone queruntur, iudex, accusator, reus & tres testes. *Iudex* dictus, quasi ius dicens populo, siue quòd iure disceptet, iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex, si non est in eo iustitia. *Accusator* vocatus, quasi adcausator, quia ad causam vocat eum quem appellat. *Reus* à re qua petitur nuncupatus, quia quauis sceleris conscius non sit: reus tamen dicitur quamdiu in iudicio pro re aliqua petitur. ¶ *Testes* antiquitus *superstitioses* dicebantur, eò quòd super statum causæ proferebantur. Nunc parte ablata nominis, *testes* vocantur. *Testis* autem consideratur: conditione, natura & vita. *Conditione*, si liber non seruus. Nam sæpe seruus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. *Natura*, si vir, non foemina: *Vita*, si innocens & integer actu. Nam si vita bona defuerit, fide carebit. Non enim potest iustitia cū scelerato habere societate. ¶ *Duo* sunt autem *genera testium*: aut dicẽdo id quod viderunt, aut proferendo id quod audierunt. *Duobus* autem *modis testes delinquent* cū aut falsa promunt, aut vera silentio obtegunt.

De spectaculis. CAP. XVI.

Spectacula, vt opinor, generaliter nominantur voluptates, quæ non per semetipsa inquirant, sed per ea quæ illic geruntur. Dicta autem *spectacula*, eò quòd hominibus publicæ ibi præbeatur inspectio. Hæc & *lubrica* nuncupata, quòd in ludis gerantur aut in scenis. *Ludorum* origo traditur: Lydij ex Asia trans-

euntes in Hetruria confederunt duce Tyrreno, qui fratri suo successerat in regno. Contentione ergo in Hetruria inter ceteros ritus superstitionum suarum, *spectacula* quoque religionis nomine instituerunt. Inde Romani accersitos artifices mutuati sunt, & inde *ludi* à Lydijs vocati sunt. Varro autem dicit ludos à luso vocatos, quòd iuuenes per dies festos solebant ludi exultatione delectare populum. Vnde & cum lulum iuuenem & diebus festis & templis & religionibus reputant. Nihil iam de causa vocabuli, dãm rei causa idolo-latria sit. Vnde & p̄miscuè ludi, *Liberalia* vocabantur, ob honorem Liberi patris. Ob hoc despicienda est originis macula, ne bonũ æstimes, quòd initium à malo accepit. *Ludus* autem *gymnicus* est aut *circensis*, aut *gladiatorius*, aut *scenicus*.

De ludis Gymnicis. CAP. XVII.

Gymnicus ludus est velocitatis ac æquum gloria. Cuius locus *gymnasium* dicitur, ubi exercentur athletæ, & cursorum velocitas comprobatur. Hinc accidit vt omnium prope artium exercitia *gymnasia* dicantur. Antea enim in locis certantes cincti erant ne nudarentur: post relaxato cingulo repente prostratus & exanimatus est quidam cursor. Quare ex consilij decreto tunc *archon Hippomenes*, vt nudi deinceps omnes exercitarentur permisit. Ex illo *gymnasium* dictum est, quòd iuuenes nudi exercentur in campo, ubi sola tantum pudenda operiuntur.

De generibus gymnicorum.

CAP. XVIII.

Genera gymnicorum quinque: saltus, cursus, iactus, virtus atque luctatio. Vnde ferunt quendam regem tot filios adolentes habentem: totidem generibus de regno iussisse contendere.

De saltu. CAP. XIX.

Saltus dictus, quasi exilire in altum. Est enim saltus altius exilire, vel longius.

De cursu. CAP. XX.

Cursus à velocitate crurum vocatur. Est enim cursus celeritas pedum.

De iactu. CAP. XXI.

Iactus dictus à iaciendo. Vnde & piscatorium rete iaculum dicitur. Huic arti vsus est arreptos lapides procul ferire, hastas pondere librato iacere, sagittas arcu emittere.

De virtute. CAP. XXII.

Virtus est immensitas virium in labore & pondere corporis.

De luctatione. CAP. XXIII.

Luctatio à laterū complexu vocatur: quibus cominus certantes inuitēt qui Græca appellatione athletæ vocantur. Locus autem luctationis *palaestra* dicitur.

De palaestra. CAP. XXIII.

Palastram autem vel *δωρὸν* id est à luctatione, vel *δωρὸν τῶν πρῶτων*, id est à motu ruinae fortis nominatam dicunt. scilicet, quod in luctando cūm medios arripiat, ferē quantiunt, idq; apud Græcos *πρῶτον* vocatur. Quidam opinantur artem luctandi virorum contentione monstratam. Namque inter ceteras, feras eos solos & erigi congressos, & subsidere celeriter ac reuerti, & modò manibus tentare inuicem, modò complexu abigere sese more luctantium dicunt.

De agone. CAP. XXV.

Quæ Latini certamina, Græci ἀγῶνας vocant à frequentia qua celebrantur. Si quidem & omnem cæterum atque conuentū *agona* dici. alij quod in circulis, & quasi agonis, id est sine angulo locis ederentur, nūcupatos agonas putant.

De generibus agonum. CAP. XXVI.

Agonum genera fuisse: immensitas virium, celeritas, sagittæ peritia, standi patientia: ad citharam quoque vel tibias incedendi gestus: de moribus quoque, de forma, de cantandi modulatione; terrestres quoque belli & naualis prælij, perpetuendorumque suppliciorum certamina.

De ludis Circensibus. CAP. XXVII.

Ludi Circenses sacrorum causa ac deorum gentilium celebrationibus instituti sunt. Vnde & qui eos spectant demonum cultibus inferuire videntur. Nam res equestris antea simplex agebatur, & utique communis vicius reatus non erat: sed cūm ad ludos coactus est naturalis vsus, ad demoniorum cultum translatus est. Itaque & Castori & Polluci deputantur hæ species: quibus equos à Mercurio distributos historiae docent. sed & Neptuno equestris ludus est, quem Græci *ισμῶν* vocant: sed & Marti & Ioui in ludis equi sunt consecrati, & ipsi quadrigis præfunt. Circenses au-

tem ludi ideo dicti, vel à circummetendo, vel vbi nunc metæ sunt, olim gladij ponebantur, quos quadrigæ circuibant, & inde dicti Circenses, ab ensibus circa quos currebant. Siqui dem in litore circa ripas fluminum cursus agitant, gladios in ordine in ripa litore ponebāt, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde & Circenses dicti putantur: quasi circum enses.

De circo. CAP. XXVIII.

Circus Soli principaliter consecratus est à paganis, cuius aedes medio spacio & effigies de fastigio adis emicat, quod nō putauerunt sub tecto consecrandum, quem in aperto habent. Est autem circus omne illud spacium quod circuire equi solēt. Hunc Romani dictum putant à circuitu equorum, eo quod ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia solis, quæ patri suo hoc genus certaminis instituit, asserunt nuncupatū, & ab ea circi appellationem argumentantur. Fuit autem maga & venefica, & sacerdos demonum, in cuius habitu & opere magicæ artes & cultus idololatriæ recognoscuntur.

De ornamentis circi. CAP. XXIX.

Ornamenta circi, oua, meta, obeliscus, carcer. *Oua*, honori Castoris & Pollucis ascribunt, qui illos ouo editos credendo de cigno Ioue non erubescant. Eingunt autē Circesia Romani ad causas mundi referri: vt sub hac specie superstitiones vanitatum suarum exculent.

De metis. CAP. XXX.

Metarum quippe appellatione propriè terminum ac finem mundi designare volunt, ab eo quod aliquis emensus finis est, siue ad testimonium orientis occidentisque solis.

De obelisco. CAP. XXXI.

Obeliscum Mespres rex Ægypti primus fecisse fertur tali ex causa. Cūm quodā tempore Nilus vehemēti inundatione Ægyptum nocuisset: indignatus rex tanquam pœnas à flumine exigeret, sagittam in vndas misit. Nō multo post graui valitudine correptus, lumen amisit: qui post cæcitatem visu recepto duos obeliscos Soli consecrauit. Obeliscus enim sagitta dicitur: qui ideo in medio Circo ponitur, quia per medium mundū sol currit. Medio autē spacio ab vtraque meta constitutus obeliscus, fastigiū summitemq; cæli significat: cū sol ab vtroque spacio medio horarum.

horarum discrimine transcendit. Summo obelisco superpositum est quoddam auratum in modum flammæ formatum, quoniam sol plurimum caloris atque ignis habet.

De carceribus. CAP. XXXII.

IN Circo vnde emittuntur equi *carceres* dixerunt, ab ea re qua & ille carcer qui est in ciuitate: quod, vt ibi homines damnati atque inclusi, ita hic equi coercentur, ne exeant antequam signum emittant.

De aurigis. CAP. XXXIII.

ARs *Circi* auriga & currus, equites vel *apedites*. *Auriga* proprie dicitur, quod currum agat, siue quod feriat iunctos equos. Nam haurit, ferit dicitur, vt, *Latus* haurit a *per*tum. Ipse est & agitur, id est verberator ab agendo dicitur. *Auriga* autem duobus coloribus sunt: quibus speciem idololatriæ vestiunt. Nam *prasinus* terræ, *venetus* cælo & mari à *paganis* dicatus est.

De quadrigis. CAP. XXXIV.

Erichthonius autem qui regnavit Athenis primus quatuor equos iunxisse fertur, sicut *Virgilius* autor est dicens, *Primus* *Erichthonius* currus & quatuor ausus iungere equos, rapidisque rotis insistere victor. Fuit autem *Mineræ* & *Vulcani* filius de *caduca* in terram libidine, vt *fabula* ferunt procreatus, portentum dæmoniacum, imò diabolus qui primo *Iunoni* currum dedicauit. Tali autem *quadrigæ* productæ sunt.

De curru. CAP. XXXV.

Curru à cursu dicitur, vel quia rotas videtur habere multas, vnde & carrum quasi currum. *Quadrigarum* verò currus duplici temone olim erant, perpetuusque, & qui omnibus equis iniiceretur. *Iugo* primus *Ciristenes* *Sicionius* tantum medios iugauit, eosque singulos ex vtraque parte simplici vinculo applicuit, quos *Græci* *σείρονοισιν*: *Latini* *sumarios* vocant, à genere vinculi quo prius alligabantur.

De equis quibus currimus. CAP. XXXVI.

Quadrigæ & *bigæ*, *trigæ*, & *seingæ* ab equorum numero & iugo dicitur. Ex quibus *quadrigas* soli, *bigas* lunæ, & *trigas* inferis, *seingæ* *Ioui*: *desultores* *Lucifero*, & *hespero* consecrauerunt. *Quadrigas* idè soli iungunt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver & æstatem, autumnum & hyemem. *Bigas*, lunæ

quoniam gemino cursu cum sole contendit, siue quia & nocte videtur & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum. *Trigas* diis inferis, quia hi per tres ætates homines ad se rapiunt, id est per infantiam, iuuentutem, atque senectam. *Seingæ* maximus currus currit *Ioui*, propter quod maximum deorum suorum cum esse credunt. Ideo autem rotis *quadrigas* currere dicunt, siue quia mundus iste circuli sui celeritate transcurrit, siue propter solem, quia volubili ambitu rotat, sicut ait *Ennius*, *Inde* patefecit diis rota candida cælum.

De septem spatiis. CAP. XXXVII.

Septem *spatia* *quadrigæ* currunt referentes. Hoc ad cursum septem stellarum quibus mundum regi dicunt, siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis vitæ terminus consummatur, quorum finis est creta, id est iudicium.

De equitibus. CAP. XXXVIII.

Porro *equites singulares* ideo currere dicunt, quia singulariter vnusquisque cursum vitæ huius peragit atque transit, alio tempore sequens alium: per vnâ tamen viam mortalitatis videlicet ad propriam metâ mortis.

De desultoribus. CAP. XXXVIII.

Desultores nominati, quod olim prout quisque ad finem cursus venerat desiliebat, & currebat: siue quod de equo in equum transiliebat.

De pedibus. CAP. XL.

Pedites autem aiunt propterea pede currere, quia pedibus curritur mortalitati. Ob hoc à superiore parte curritur ad inferiora, id est ab oriente ad occidentem, quia mortales oriuntur & occidunt. Nudi currunt, quia & hominis & seculo nullæ reliquæ sunt. Recto spacio currunt, quia inter vitam & mortem nihil distat. Hæc ergo propterea fingunt, vt vanitates suas, & sacrilegia excusare cogentur.

De coloribus equorum. CAP. XLI.

Circa causas quoque elementorum idè gentiles etiam colores equorum iunxerunt: *roseos* soli, id est igni: *albos* aeri: *prasinus* terræ, *venetus* mari assimilantes. Item *roseos* ætati currere voluerunt, quod ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant. *Albos* hyemi, quod sit glacialis, & frigidibus vniuersa canescant: veri *prasinus*, viridi colore, quia tunc pampinus densatur. Item *roseis* currere

Marti sacrauerunt, à quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum cœco decorantur, siue quòd Mars gaudeat sanguine. *Albos zephris & serenis tempestatibus: praefinos flori & terræ: venetos aquis vel acri, quia ceruleo sunt colore: luteos, id est croceos igni & soli: purpureos Iri sacrauerunt, quem arcum dicimus, quòd Iris plurimos colores habeat.* Sicque dum hac expectatione deorum cultibus atque clemētis mundialibus prophanatur: eosdem deos atque eadem elementa pro dubio colere nascuntur. Vnde animaduertere debes Christiane, quòd Circum nomina immunda possideant. Quapropter alienus erit tibi locus, quem plurimi sathanæ spiritus occupauerunt. Torum enim illum diabolus & angeli eius repleuerunt.

De theatro. CAP. XLII.

Theatrum est quo scena includitur, semicirculi figuram habens: in quo stantes omnes inspiciunt. Cuius forma primum rotunda erat sicut & amphitheatri: postea ex medio amphitheatro theatrum factum est. Theatrum à spectaculo nominatum *ἰσθῆαιον*, quòd in eo populus stans desuper atque spectans ludos contemplaretur. Idem verò theatrum, idem & prostibulum: eo quòd post ludos exactos meretrices ibi prosternerentur. Idem & *lupanar* vocatum ab eisdem meretricibus: quæ propter vulgati corporis leuitatē *lupa* nuncupabantur. Nam *lupa* meretrices sunt à rapacitate vocatæ, quòd ad se miseros rapiant & apprehendant. *Lupanaria* autem à paganis constituta sunt: vt pudor infelicitum mulierum ibi publicaretur, & ludibrio haberentur tam ij qui facerent, quàm quæ parerentur.

De scena. CAP. XLIII.

Scena autem erat locus infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito. qui pulpitus oricistra vocabatur, vbi cantabant comici tragici, atque saltabant histriones & mimi. Dicta autem scena Græca appellatione, eo quòd in speciem domus erat instructa. Vnde & apud Hebræos tabernaculorum dedicatio à similitudine domiciliorum *ἰσθῆαιον* appellabatur.

De oricistra. CAP. XLIV.

Oricistra autem pulpitus erat scenæ vbi saltator agere possēt, aut duo inter se disputare. Ibi enim poetæ comœdi & tragœdi ad certamen conscendebant, iisque canentibus alij gestus edebant. Officia scenica tragœdi, comœdi, themelici, histriones, mimi & saltatores.

De tragædis. CAP. XLV.

Tragædi sunt qui antiqua gesta atque facinora sceleratorum regum luctuoso carmine spectante populo concinebant.

De comædis. CAP. XLVI.

Comædi sunt qui priuatorum hominum acta dictis aut gestu canebant, atque stupra virginum & amores meretricum in suis fabulis exprimebant.

De themelicis. CAP. XLVII.

Themelici autem erant musici scenici qui in organis & liris & citharis præcinebant. Et dicti themelici, quòd olim in oricistra stantes cantabāt super pulpitem, quòd themele vocabatur.

De histrionibus. CAP. XLVIII.

Histriones sunt qui muliebri indumento gestus impudicarum fœminarum exprimebant: ij autem saltandō etiam historias & res gestas demonstrabant. dicti autem histriones, siue quòd ab Histria id genus sit adductum, siue quòd perplexas historiis fabulas exprimerent, quasi historiones.

De mimis. CAP. XLVIII.

Mimi sunt dicti Græca appellatione, quòd merum humanarum sunt imitatores. nā habebant suum autorem qui antequam mimum agerent, fabulam pronuntiaret. Nam fabulæ ita componebantur à poetis, vt aptissimæ essent motui corporis.

De saltatoribus. CAP. L.

Saltatores autem nominatos Varro dicit ab Arcade Salio, quem Aeneas in Italiam secum adduxit, qui que primò docuit Romanos adolescentes nobiles saltare.

Quid pro patrono agatur. CAP. LI.

Est planè in artibus scenicis Liberi & Veneris patrocinium, quæ priuata & propria sunt, scenæ de gestu & fluxu corporis. Nam molliciem Libero & Veneri immolabant, illi per sexum, illi per luxum dissoluti. Quæ verò ibi vocibus & modis & organis & liris transfiguratur, Apollines, & Musas, & Minervas, & Mercurios patronos habent. Quòd spectaculum odire debes Christiane: quorū odisti autores.

De amphitheatro. CAP. LII.

Amphitheatrum, locus est spectaculi, vbi pugnant gladiatores. Et inde ludus gladiatorius dictus: quod in eo iuvenes vltum armorum diuerso motu condiscant, & modò inter se aut gladij aut pugnis certantes, modò contra bestias incedentes: vbi non odio, sed premio illecti subeunt ferale certamen. Amphitheatrum dictum, quò ex duobus theatris fit factum. Nam amphitheatrũ rotundum est, theatrum verò ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.

De ludo equestri. CAP. LIII.

Genera gladiatorum plura, quorum primum ludus equestrius. Duo enim equites præcedentibus prius signis militariibus vnus à porta orientis, alter ab occidentis procedebāt in equis albis cum aureis galeis minoribus & habilioribus armis, siquæ atrocis perseverantia pro virtute sua inibant pugnam, dimicantes quousque alter in alterius morte profiliaret, vt haberet qui caderet casum, gloriam qui perimeret. Quæ armatura pugnabat Marti duelli causa.

De retiariis. CAP. LIIII.

Retiarius, ab armaturæ genere, in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem occultè ferebat rete (quod iaculum appellatur) vt aduersarium cuspidè insistentè operiret, implicitumque viribus superaret, quæ armatura pugnabat Neptuho tridentis causa.

De securibus. CAP. LV.

Secutor, est ab insequendo retiarius dictus. Gestabat enim cuspidem & massam plumbeam, quæ aduersarij iaculum impediret, vt antequam ille feriret rete, iste superaret. Hac armatura sacrata erat. Vulcano. Ignis enim semper insequitur: ideòque cum retiario componebatur, quia ignis & aqua semper inter se inimica sunt.

De laqueatoribus. CAP. LVI.

Laqueariorum pugna erat fugientes in ludo homines iniecto laqueo impeditos consecutòsque prostrare amictos vmbone pellicco.

De velitibus. CAP. LVII.

Velitum pugna erat, vt vterò citòque tela obiectarent. Erat autem eorum varia pugna & spectantibus gratior quàm reliqua: velites autem vocati sunt, siue à volitatione: siue à ciuitate Hetruscorum, quæ Velites vocabatur.

De ferali certamine. CAP. LVIII.

Ferarum pugna erat missas bestias iuvenes excipere & pugnare aduersus eas vltro-neo funere certare, non crimine sed furore.

*De horum exercitatione ludorum.**CAP. LVIII.*

Hæc quippe spectacula crudelitatis & inspectio vanitatum: non solum hominum vitiis: sed & dæmonum iussis instituta sunt. Proinde nihil esse debet Christiano cum Circensi infania, cum impudicitia theatri, cum amphitheatri crudelitate, cum atrocitate arenae, cum luxuria ludj. Deum enim negat, qui talia presumat, fidei Christianæ præuaricator effectus, qui id denuo appetit quod in lauacro iam pridem renunciauit, id est diabolo, pompis, & operibus eius.

De tabula. CAP. LX.

Alea, id est ludus tabulae inuenta à Græcis in ocio Troiani belli à quodam milite nomine Alea, à quo & ars nomen accepit. Tabula luditur pargo, calculis, tesserisque.

De pigo. CAP. LXI.

Pigo dictus, quod per eum tesserae pergant, siue quod turris speciem habeat. Nam Græci turrim *πύργον* vocant.

De calculis. CAP. LXII.

Calculi vocati, quod leues sint & rotundi. Vnde & calculus dicitur lapis brevis qui sine molestia sui breuitate calcatur. Item calculi, quod per vias ordinales quasi per calles eant.

De tesseris. CAP. LXIII.

Tesserae vocatae, quia quadræ sunt ex partibus omnibus. Has alij *lepusculos* vocant, eo quod exilièdo discurrunt. Olim autem tesserae iacula appellabantur à iaciendo.

De figuris aleæ. CAP. LXIIII.

Quidam autem aleatores sibi videntur philosophicè per allegoriam hanc artem exercere, & sub quadam rerum similitudine fingere. Nam tribus tesseris ludere perhibent propter tria seculi tempora, præterita, præsentia & futura, quia non stant, sed decurrunt. Sed ipsas vias senariis locis distinctas propter ætates humanum trinariis lineis propter tempora argumentantur. Inde & tabulam ternis descriptam dicunt lineis.

De vocabulis tesserarum. CAP. LXV.

Iactus quisque apud *lusores* veteres à numero vocabatur, vt vnio, binio, trinio, quatrio, quinio, senio. Postea appellatio singulorum mutata est, & vnionem canem, trionem suppum, quatrionem planum vocabāt.

De iacture tesserarum. CAP. LXVI.

Iactus tesserarum ita à peritis aleatoribus componitur, vt afferat quod voluerit, vtputa scionem, qui eis actu bonum affert. Vitant autem canem, quia damnosus est, vnum enim significat.

De calculorum motu. CAP. LXVII.

Calculi, partim ordine mouentur, partim vagē. Ideo alios *ordinarios*, alios *vagos* appellat. At verò qui moueri omnino non possunt incitos dicunt. Vnde & egentes homines *inciti* vocantur: quibus spes vltra procedendi nulla restat.

De interdictione alea. CAP. LXVIII.

A hac arte fraus & mendacium atque periurium nunquam abest, postremò & odium & damna rerum, vnde & aliquando propter hæc scelera interdicta legibus fuit.

De pila. CAP. LXIX.

Pilla propriè dicitur, quòd sit pilis plena. Hæc & *sphæra* à ferendo vel feriendo dicta, de quarum genere & pondere Dorcaus sic tradidit, Ne tu parce pilos viuaces condere cerui, Vncia donec erit geminam super addita libram. Inter species pilarum sunt, *trigonaria* & *arenaria*. *Trigonaria* est qua inter tres luditur. *Arenaria* qua in grege dum ex circulo astantium spectantiumque emissa, vltra iustum spatium pilam excipere lusumque inire consueuerunt. *Cubitalem lusum* appellant, cum duo cominus ex proximo ac penè coniunctis cubitis palàm feruūt. *Suram* dicitur dare, qui pilam crure prolato ferendam collusoribus præbet.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XIX.

CAPITA LIBRI DECIMINONI.

1 De nauibus.	18 De instrumentis edificiorum.
2 De partibus nauium & armamentis.	19 De lignariis.
3 De velis.	20 De inuentione lanificij.
4 De funibus.	21 De veste sacerdotali in lege.
5 De retibus.	22 De nominibus vestium cæterarum.
6 De fabricis sue formatibus.	23 De vestibus quarundam gentium.
7 De instrumentis fabricorum.	24 De palliis virorum.
8 De fabricis parietum.	25 De palliis faminarum.
9 De dispositione.	26 De stratis & reliquis que in usu habentur.
10 De constructione.	27 De lanis.
11 De venustate.	28 De coloribus vestium.
12 De laqueariis.	29 De instrumentis vestium.
13 De crustis.	30 De ornamentis.
14 De lithostrotis.	31 De ornamentis capitis faminarum.
15 De plastris.	32 De anulis.
16 De pictura.	33 De cingulis.
17 De coloribus.	34 De calcamentis.

De nauibus.